

Σχολικός εκφοβισμός/Bullying: Ένα νέο φαινόμενο ή ένα παλιό φαινόμενο με νέες διαστάσεις;

Τους τελευταίους μήνες ακούγεται πολύ συχνά η έκφραση «σχολικός εκφοβισμός» ή «bullying», σε τηλεοπτικές εκπομπές από διάφορους ειδικούς και σε παρέες γονέων. Τι είναι όμως ο σχολικός εκφοβισμός;

Θα ξεκινήσουμε κάπως παράδοξα, προσπαθώντας να δείξουμε τι ΔΕΝ είναι σχολικός εκφοβισμός. Σχολικός εκφοβισμός δεν είναι μια διαμάχη ή μια σύγκρουση μεταξύ δύο μαθητών ή μαθητριών, ούτε είναι το πείραγμα και τα αστεία προς κάποιον συμμαθητή που γίνονται σε συγκεκριμένο χρόνο, δηλαδή που δεν έχουν συνέχεια και δεν

επηρεάζουν τη συναισθηματική κατάσταση του παιδιού. Με τον όρο σχολικό εκφοβισμό εννοούμε «την κατ' επανάληψη και για μεγάλο χρονικό διάστημα έκθεση κάποιου μαθητή σε βίαιες ή επιθετικές συμπεριφορές άλλου ή άλλων μαθητών, οι οποίοι είναι κατά κάποιον τρόπο ισχυρότεροι απ' αυτόν» (Olweus, 1993, σελ. 9-10). Το bullying είναι ένα σύνθετο φαινόμενο και η ειδοποιός διαφορά του με τα πειράγματα και τους τσακωμούς είναι η διάρκεια, η ένταση, η συναισθηματική επίδραση που έχει πάνω στα παιδιά και η ανισορροπία δύναμης μεταξύ των εμπλεκομένων.

Ο σχολικός εκφοβισμός διακρίνεται σε τρία είδη: το *σωματικό*, το *λεκτικό*, το *συναισθηματικό*, καθώς επίσης και το *διαδικτυακό* εκφοβισμό. Ο *σωματικός εκφοβισμός* περιλαμβάνει σωματικό τραυματισμό, κλοπή προσωπικών αντικειμένων, επιθετική συμπεριφορά, μπουνιές και κλωτσιές, φάρσες, τσακωμούς, πειράγματα και σεξουαλικό εκφοβισμό που παίρνει τη μορφή ανεπιθύμητων αγγιγμάτων, απειλών, προσβλητικών μηνυμάτων, γραμμάτων και εικόνων ανήθικου περιεχομένου. Ο *λεκτικός εκφοβισμός* περιλαμβάνει τον εκβιασμό, τη λεκτική παρενόχληση, τα αρνητικά σχόλια σε σχέση με το στυλ, τα ρούχα, τη σωματική διάπλαση ή τη νοημοσύνη κάποιου μαθητή. Επίσης, τη χρήση προσβλητικής γλώσσας, όπως είναι η κοροϊδία, το βρίσιμο, ο σαρκασμός, η ειρωνεία, τα ρατσιστικά ή ομοφοβικά σχόλια, οι χειρονομίες, τα συκοφαντικά γκράφιτι, οι απειλές. Ο *συναισθηματικός εκφοβισμός* περιλαμβάνει τη διάδοση ψεύτικων φημών, τον αποκλεισμό μαθητών από συγκεκριμένες παρέες/ομάδες, την προκλητική λεκτική συμπεριφορά. Ο *ηλεκτρονικός εκφοβισμός* (cyberbullying) περιλαμβάνει τη χρήση ίντερνετ, email, chatroom, fb, twitter, blogs, websites κτλ και κινητών τηλεφώνων με κλήσεις και sms με κακοποιητικό και απειλητικό περιεχόμενο, καθώς και τη χρήση φωτογραφικής μηχανής ή κάμερας, με σκοπό την απειλή και την ταπείνωση του παιδιού (π.χ. όταν φωτογραφίζουν κρυφά με κινητά τηλέφωνα τα παιδιά στην τουαλέτα και απειλούν ότι θα στείλουν τη φωτογραφία σε όλους τους συμμαθητές).

Όλα τα παιδιά μπορούν να υπάρξουν και θύτες και θύματα, κατά περίπτωση. Το θύμα, μπορεί να γίνει και θύτης, μόλις του δοθεί η κατάλληλη ευκαιρία, σχετικά με κάποιον ασθενέστερο. Εντούτοις, θύτες και θύματα παρουσιάζουν κάποια επιμέρους χαρακτηριστικά. Οι θύτες είναι παιδιά με έντονη αυτοπεποίθηση, που δεν πειθαρχούν εύκολα σε κανόνες, θέλουν να επιβάλλονται και πιστεύουν ότι η βία είναι κοινωνικά αποδεκτή. Θυμώνουν εύκολα και δυσκολεύονται να δεχτούν τη ματαίωση των επιθυμιών τους. Νιώθουν ότι οι άλλοι είναι απειλητικοί προς τα ίδια κι έτσι καταφεύγουν στη βία ή στον εκφοβισμό για να επιλύουν τις διαφορές τους. Εξαιρούν κάποια παιδιά από την παρέα, υιοθετούν το ρόλο του αρχηγού και φτιάχνουν κλίκες, ενώ δεν είναι μεγάλος αριθμός τις περισσότερες φορές. Τα θύματα είναι σχετικά μικρόσωμα, ντροπαλά παιδιά, με χαμηλή αυτοπεποίθηση. Πολλές φορές εμφανίζουν κάποια ιδιαιτερότητα ή έχουν κάποιο χαρακτηριστικό που τα διαφοροποιεί από το μέσο όρο, για παράδειγμα να είναι πολύ ψηλά, να είναι παχουλά ή να είναι πολύ καλοί μαθητές. Τα παιδιά που θυματοποιούνται είναι, σε γενικές γραμμές, ευαίσθητα στα πειράγματα, αντιδρούν έντονα, θυμώνουν, κλαίνε, απομονώνονται. Είναι παιδιά ίσως αδιάλλακτα στις διαφωνίες. Τα παιδιά-θύτες, συνήθως, προέρχονται είτε από αδιάφορους, είτε από αυταρχικούς γονείς, ενώ τα παιδιά-θύματα από υπερπροστατευτικούς γονείς.

Τα παιδιά που έχουν πέσει θύματα bullying, συνήθως δεν το λένε για διάφορους λόγους. Ντρέπονται επειδή πιστεύουν ότι όλοι γελούν μαζί τους. Φοβούνται ότι αν πουν κάτι, τα πράγματα θα χειροτερεύσουν σχετικά με τον εκφοβισμό. Νιώθουν ότι φταίνε, ότι κατά κάποιο τρόπο προκάλεσαν τα ίδια αυτή την κατάσταση. Σκέφτονται ότι θα απογοητεύσουν ή θα στενοχωρήσουν τους γονείς τους. Τα παιδιά πάντα επιζητούν την αγάπη, την επιβεβαίωση και το θαυμασμό των γονιών τους.

Λόγω, λοιπόν, της δυσκολίας του παιδιού να εκφράσει τα τεκταινόμενα στο χώρο του σχολείου, για τους λόγους που προαναφέρθηκαν, το έργο των γονιών να καταλάβουν εάν το παιδί τους είναι θύμα εκφοβισμού, γίνεται ακόμη δυσκολότερο. Συχνά το παιδί δεν αντιλαμβάνεται πως είναι θύμα, λόγω δυσκολίας κατανόησης των προθέσεων των άλλων. Έτσι, οι γονείς θα πρέπει να αναζητήσουν άλλες πιθανές ενδείξεις, σχετικά με το αν το παιδί τους είναι ή όχι θύμα εκφοβισμού. Πιθανές ενδείξεις μπορεί να είναι αν το παιδί επιστρέφει στο σπίτι με βρώμικα ή κατεστραμμένα ρούχα, τσάντα ή βιβλία. Αν επιστρέφει σπίτι χωρίς χρήματα, αδικαιολόγητα, ή ζητάει περισσότερα χρήματα για την επόμενη μέρα. Αν φτάνει στο σχολείο ή στο σπίτι πιο αργά, λόγω αλλαγής στη διαδρομή του προς ή από το σχολείο. Αν εμφανίζει μώλωπες ή γρατζουνιές στο σώμα του. Αν χάνει συστηματικά τα πράγματα του. Αν είναι απρόθυμο να πάει στο σχολείο, ενώ δεν ήταν παλιότερα. Αν πέφτει η σχολική του επίδοση. Αν εμφανίζει ξαφνικά σημάδια αδιαθεσίας ή θλίψης. Αν εμφανίζει ξαφνικές αλλαγές στη συμπεριφορά, όπως άγχος, δυσκολία στον ύπνο, διαταραχές στην πρόσληψη τροφής.

Σε περίπτωση που οι γονείς αντιληφθούν ότι το παιδί τους είναι θύμα εκφοβισμού, θα πρέπει να επιδιώξουν μια ζεστή και φιλική κουβέντα μαζί του σε ένα πλαίσιο ασφαλείας. Από μόνο του το παιδί μπορεί να μην αναφέρει τίποτα. Οι γονείς οφείλουν να το καθησυχάσουν ότι έπραξε σωστά

που μίλησε, να το απενοχοποιήσουν, να το επιβραβεύσουν και να του εξηγήσουν ότι δεν έχει κανείς δικαίωμα να του φέρεται με αυτό τον τρόπο. Να αναδείξουν στο παιδί τη σημασία της επικοινωνίας με το δάσκαλο ή το γονιό του και τη διαφορά του «μαρτυράω» από το «ζητάω» βοήθεια. Να το διδάξουν να κοιτά στα μάτια τον εκφοβιστή και να λέει δυνατά «ΑΣΕ ΜΕ ΗΣΥΧΟ» ή «ΚΟΙΤΑ ΤΗ ΔΟΥΛΕΙΑ ΣΟΥ» και να φεύγει. Να θυμούνται ότι ο στόχος είναι να βοηθήσουν το παιδί τους κι όχι να τιμωρηθεί το άλλο παιδί. Να μιλήσουν με συγκεκριμένα περιστατικά στο δάσκαλο. Να απαιτήσουν από το σχολείο, να ενημερώσει τους γονείς του παιδιού-εκφοβιστή. Αν δεν αλλάξει κάτι, στο διευθυντή. Αν και πάλι δε γίνει κάτι, να ζητήσουν βοήθεια από τις αρμόδιες Διευθύνσεις Εκπαίδευσης, όπου ανήκει το κάθε σχολείο. Αν ο εκφοβισμός δεν αντιμετωπίζεται, να αλλάξουν σχολείο. Οι γονείς δε θα πρέπει να υποτιμούν τις συνέπειες που μπορεί να έχει ο εκφοβισμός. Οι μύθοι «παιδιά είναι πειράζονται μεταξύ τους» ή «έτσι θα σκληραγωγηθεί για να βγει στην κοινωνία» μπορεί να ζημιώσουν το παιδί και να το οδηγήσουν σε δυστυχία κι απομόνωση. Καλό θα ήταν, οι γονείς να εγγράψουν το παιδί σε ομαδικές δραστηριότητες (αθλητισμό, προσκοπισμό, καλλιτεχνικά), όπου δεν υπάρχουν εκφοβιστές κι όπου θα έχει την ευκαιρία να κάνει νέες φιλίες και να αυξηθεί η αυτοπεποίθησή του.

Οι τελευταίες σελίδες του ημερολογίου του 13χρονου Άγγλου VijaySingh:

Δευτέρα: Μου πήραν τα χρήματα μου.

Τρίτη: Με έβριζαν.

Τετάρτη: Έσκισαν τη φόρμα μου.

Πέμπτη: Έτρεχε αίμα από το σώμα μου.

Παρασκευή: Τελείωσε.

Σαββάτο: Ελευθερία.

Την Κυριακή, ο 13χρονος βρέθηκε κρεμασμένος στην εσωτερική σκάλα του σπιτιού του στην Αγγλία.

“Αφιερωμένο σε όσους έχουν βιώσει κάθε είδους φόβο. Ο φόβος είναι μια ψεύτικη κατάσταση του μυαλού. Αψηφήστε την...” ■

Πηγές

- Ορ. Γιωτάκος, Β. Πρεκατέ, (31 Οκτώβρη 2006), «Σχολικός εκφοβισμός», Ε- Ιατρικά, *Ελευθεροτυπία*, τεύχος 57, σ. 4-8.
- Σ.Π. Δαρεμέ, (2007), Διεθνές Συνέδριο για την Ενδοσχολική Βία, *Ένεκα Λόγου*, Δελτίο Επικοινωνίας Εταιρείας Ψυχοσωματικής Υγείας του Παιδιού και του Εφήβου, τεύχος 19, σ. 5.
- www.hamogelo.gr
- Hewstone M. – Stoebe W., (2007), *Εισαγωγή στην Κοινωνική Ψυχολογία*, Αθήνα. ■